

af Strauss som här i öfversättning meddelas, hvarjemte den innehåller ett sändebref af Ullman, »Snilletts dyrkare» (*Kultus des Genius*), till f. d. professor Schwab, den bekanta sångaren, framkalladt af nämnda afhandling. Denna skrift är så mycket lämpligare till en förberedelse, som väl sällan inom ett så inskränkt utrymme flera väckelser till eftertanka finnas sammanförda. Alla tre skrifterne (företalet inberäknadt) äro i ordets bästa mening populära, alla vittnande om ett rent och allvarligt sträfande att utreda det föresatta ämnet. Strauss' afhandling innefattar icke blott summan af hans religiösa åsikter, utan skall äfven lära mången läsare att ur en riktig synpunkt betrakta arten af hans bemödanden, och ingen fördomsfri skall förneka honom samma själens och uppsåtets adel, som tillerkännes hans motståndare. Ullmans skrift står kanske framom de båda andra i värtalig hänförelse, men saknar dessas konsekvens och fasta hållning. Den hänförelse sig till ett enstaka yttrande af Strauss, hvilket åter kan anses för en inkonsekvens hos honom, som står i sammanhang med hans halfva naturalism i öfrigt. Ty förnuftets dyrkan är icke ett hedniskt knäböjande för geniet, utan forskning och handling, sträfande till sanning och sedlighet. Kraftigare anfallas Strauss' åsikter i företalet, som äfven i afseende å enkelhet, klarhet och afrundning värdigt fyller sin plats. Dess förf. söker nemligen bevisa, att Strauss oriktigt uppfattat kristendomens väsende, medan han medger, att denne skulle hafva rätt, om i kristendomen intet annat funnes, än hvad han deri velat finna. Denna vändning är lika öfverraskande, som den, om påståendet kan rättfärdigas, utan tvifvel beröfvar Strauss' opposition all annan betydelse, än den negativa förtjensten, att hafva å ena sidan uppvisat kritikens ohållighet, å den andra den härtills drifna dogmatikens ensidighet. Ty förf. stöder sitt påstående på den åsigt, att tros läran, om den betraktas utom dess förhållande till den kristna sedeläran, blir ensidig, och uppvisar äfven i få drag några förvirringar, till hvilka denna ensidighet ledt dogmatikerne. Det genomförda beviset för denna åsigt har man nu att söka i förf:s förnämnda arbete i den »Christliga Sedeläran.» Hvad helst man må dömma härom, så är otvifvelaktigt, att stridens händerande till det praktiska gebitet skall fortskynda dess afgörande, och att den först då rätt skall väcka den större allmänhetens intresse, likasom det är säkert, att förf:s sträfande skall anslå tidens bildning. Ref:s öfvertygelse om den utmärkta plats, förf. kommer att intaga bland teologiska författare i Sverige, må anses för ett subjektivt tycke, tills tiden hunnit rättfärdiga det.

40

F.

37 LITTERATUR.

Freja n:o 25 29. III 1842

MINNEN AF ERNST J. F. KJELLANDER. DIKTER, FILOSOFISKA UPPSATSER, BREF.

Denna skrift, hvilken, såsom äfven titeln ger tillkänna, egentligen är ämnad till ett minne af den hädangångne unga mannen för hans vänner och kamrater, äger likväl det största intresse för hvar och en, som älskar allt godt och ädelt. Ty man skall väl sällan träffa på en författare, som sjelf i högre grad visar sig genomträngd af en sådan kärlek. Och intet är för människan mera välgörande och uppmuntrande, än att öfvertygas om, huru långt mänsklig svaghet kan hinna i ren

50

och fast vilja för det ädla på jorden.

Man intages af förväning öfver denna yngling, som vid 11 års ålder stiftar ett poetiskt förbund och uppgör författareplaner, vid 13 år är hemma i Tysk, Fransk och Engelsk vitterhet, och derunder utmärker sig framför sina jemnåriga äfven i de egentliga skolstudierna, som dör vid ännu icke fyllda 23 år och efterlemnar en mängd vettenskapliga uppsatser, bref, skaldestycken, skrifna med ett allvare och en besinning, hvaröfver en fullbildad man kunde vara stolt. Men man intages af kärlek och beundran för detta rena och kärleksfulla sinne, som drivits till en så tidig verksamhet icke af begär att utmärka sig eller göra lycka, utan af brinnande oegennyttig håg att sjelf hinna sanningen och såsom dess förkunnare gagna medmenniskor. Och dock har man något att beklaga. Själens brådmognad synes hafva tårt alltför mycket på det unga lifvets krafter. Detta stegrade spänningen i ett förut känsligt sinne, så att en tillstötande sorg öfver modrens död grundlade kroppslig sjukdom, hvilken återverkade på själen, och den manligaste strid förmådde icke besegra dess menliga inflytande. Dock röjes ingenstädes i förf:s skrifter denna svaghetens vanliga misströstan vid anblicken af allt det jordiskas ofullkomlighet och förgänglighet. Tvertom ser han i denna öfverallt det eviga genomskimra, ehuru en inre för-aning dref honom att rikta sin blick mot den verld, der hans hopp lofvade dess åskådande i ohöjld glans.

Denna förf:s själsriktning synes också hafva bestämt gången af hans spekulation, så att han på förhand hade utstakat det mål, han borde hinna. I de filosofiska uppsatser, boken innehåller, som också blott äro fragmentariska förstudier, får man derföre icke vänta sig ett af all förutfattad opinion oberoende och konsekvent system. Emedlertid framställa de en totalbild af hans verldsåskådning, hvilken i många delar är lika originell som djuptänkt. Det fordras ungdomsblod och dermed följande relativ obekantskap, med hvad som redan i frågan blifvit försökt och tillgjordt, för att så modigt, som förf. det gjort, kasta sig in på de djupaste problemer; men det är icke alla gifvet att med den framgång som han arbeta sig till deras lösning. Om vid ett sådant förfarande å ena sidan mången lucka uppstår, och mången länk i kedjan icke får nog styrka, så måste å andra sidan undersökningens gång blifva så mycket mera egendomlig och lärorik, isynnerhet om forskningen, såsom i förevarande fall, ledes af djupt allvare, med öfverlägsen fallenhet för tankens värf och med uppöfvadt skarpsinne. Undersökningar af denna art äro genom sin värma, genom deras ofta genombrytande sanning, och åter genom det rum de ännu lemna för tvifvel och motsägelse, synnerligen egnade att väcka och lifva hågen för vetandet, samt att drifva läsaren till sjelfständig forskning. Då förf. företrädesvis sysselsätter sig med spekulationens mest konkreta och för menskligheten viktigaste frågor, så leder han läsaren till en så mycket mera vidsträckt utsigt öfver vetandets fält. Uttryckets korrekthet och stilens klarhet, något för hela bokens innehåll gemensamt, gifva dessa filosofiska uppsatser ännu ett ökad värde och göra dem lika njutbara för hvarje vettenskapligt bildad man, som de genom ännu art böra väcka hans högsta deltagande. Isynnerhet borde ingen student försumma att tillägna sig dem, äfven om de ej ägde intresset af att tillhöra den på filosofiska skrifter icke rika Svenska litteraturen.

Bland breven äro en del hufvudsakligen egnade att lägga förf:s inre människa i dagen, och man ser väl sällan en af lifvets nattsida mindre afhängig än hans, sådan hon i dem visar sig, lidande, men manlig, varm, ren och ädel. En annan del, breven från förf:s resa i Tyskland

och Italien, utgör en både underhållande och lärorik läsning för hvarje bildad läsare.

Om förf:s skaldeanlag är svårt att dömma af de få prof boken lemnar, hvilka dock äro ganska vackra samt, i sammanhang med det öfriga, äro välkomna och betydelsefulla. Nästan hvarje människa, med den litterära bildning, som förf:s, har en period i lifvet, då han kan skriva en hjälplig vers, och använder han denna tid flitigt, så skall väl ett och annat stycke kunna bli temligen lyckadt. Hvad som utmärker K:s skaldestycken framsför många andra börjande sångares, är tankens rikedom och klarhet; detta af lätt förklarad orsak. Uttrycket är enkelt och versen vårdad, men någon egentlig lyrisk inspiration torde här ej få sökas, hvarken i kompositionen, bilderna eller uttrycket. Vi anföra såsom prof ett stycke, som kanske i någon mån jäfvar nyss fällda omdöme, men hvilket, både såsom skönt tänkt och vackert i utförandet, samt såsom prof på, huru ett sådant sinne som förf:s fattar könskarleken och behandlar ett utnött ämne, har ett dubbelt intresse:

»TILL MARIA.

20

På dig jag tänker, när för minnets villa
Min barndom dyker evigt upp och flyr:
Uti din röst, likt ur ett fjerran, stilla
Dess blida helsning för min längtan gryr.

Jag skådar dig, när i min häg jag hvälfver
Med blygt begär en väntad framtids rön:
Uti din rodnad mig till mötes skälfver
Hvar salig skickelse, hvar helig lön.

30

Om mig en glädje bryr i vänligt hvimmel,
Om mig en blyxt af tjusning genomfar,
Till dig jag blickar, på din pannas himmel
Min glädjes mening hvilar lugn och klar.

Jag söker dig, då sorgens udd mig sårar,
Och syndens natt mig faltar med sitt ve:
Uti ditt öga genom gömda tårar
Jag smärtan ser i sin försoning le

40

Dig famnar jag, när fromt i bön förklarad
Min längtan böjer sig, min suckan dör:
En evig bön ånyo tänd och svarad
Uti ditt lif jag sakta andas hör.

Min framtids löfte och min barndoms minne!
Ehvert jag blickar, möter blicken dig.
Min sorg och lust, min böns gestalt och sinne,
På dig jag tänker, o, så tänk på mig!»

50

Utgifvaren har, som det synes, gjort urvalet och ordnat dessa efterlemnade arbeten med omsorg och urskiljning, äfvensom det flärdlösa företalet, med Kjellanders lefnadsteckning, fullkomligt harmonierar med arten af bokens innehåll i öfrigt. Hans förtjenst skall säkert uppskattas, som den bör, af den aflidnes öfriga vänner. Äfven

ref. tackar för den värderika bekantskapen med författaren både utgifvaren och förläggaren, Z. Hæggström, som gifvit ett nytt prof på sin prisvärda häg att främja den Svenska vettenskapliga litteraturen.

F.

38 HERR LÉNSTRÖM OCH HANS RECENSENTER.

Freja n:o 28 8.IV 1842

Det är lika litet oerhördt, att en man, hvilken en gång i minsta grad rättvisat det tadel, man på honom slösat, sedan för allan tid förklaras ovärdig allt erkännande, som det är vanligt, att den dagdrifvande och okynnige med glädje omfattar tillfället att ofreda hvar och en, der det saklöst kan ske. Så synes det äfven hafva blifvit sed, att hvarje recension öfver något arbete af Lénström numera endast afser att nedsätta hans författarevärde, utan minsta tanke på arbetets möjliga förtjenster. Ja man anser det redan öfverflödigt att söka det minsta skäl för en förkastelsedom, utan anmäler hans arbeten med den försäkran, att de hafva honom till författare och derföre troligtvis äro odugliga. På sin höjd har man genom sanningslöst beräknande af den tid, som skulle åtgått till deras författande, sökt gifva styrka åt dessa infama försäkringar.

Mången gång har underskrefven frågat sig, hvar och när en sådan generell oduglighet hos L. såsom författare blifvit utredd och bevisad. Jag har nu och då sett en recension, men dess vanliga innehåll, utom en förteckning öfver det ifrågavarande arbetets, har då bestått uti åberopande af den föregifvet allmänt antagna, men aldrig bevisade förutsättning, att L:s namn på titelbladet till en bok vore tillräckligt att bevisa dennas ringa förtjenst. För flera år sedan såg man väl en strid angående L:s handbok i estetiken förd i Litteraturföreningens tidning, men hvarken var det som anfördes nog bevisande för tillfället, ännu mindre hade det bordt nedslå hans författarevärde för all framtid. Likaså har man uti ett par recensioner öfver L:s större litterärhistoriska arbeten sett 10 à 15 af honom begångna misstag anföras. Men dessa bevisa *intet* angående pålitligheten af arbeten, som upptaga kanske 10 à 15 tusen fakta. Ja äfven om fel kunde uppvisas till ett antal af 2 till 3 hundra, så kan ett sådant arbete likväl äga en ganska stor förtjenst, om det, såsom flera af L:s, är det första och enda i sitt slag, än mera om det såsom hans Poesiens historia samt Sveriges Litteratur och Konsthistoria till en del saknar alla förarbeten. Må man tänka sig en Sveriges historia nu för första gången sammanskrifven, och det är lätt att förutse, för huru många misstag äfven den största talang skulle vara blottställd. Men källorna till ett litterärhistoriskt arbete äro alltid svårare att samla och oftast mindre pålitliga, än de för en politisk historia. Ingen kan rimligtvis begära, att en litteraturhistoriker ens skulle hafva sett alla de skrifter han upptager, mycket mindre att han skulle läsit dem och öfver deras författare bildat sig ett eget omdöme, utan han måste, med jemförelsevis få undantag, så i det ena som det andra lita uppå andras uppgifter och bedömanden. Misstag äro derföre icke blott möjliga utan oundvikliga i hvarje större litterärhistoriskt arbete och kunna till vida större antal, än sådant skett i L:s, uppvisas äfven uti de mest berömda. Vore ett sådant arbete äfven i högre grad opålitligt, så har det likväl, om det är det första i sitt slag, den förtjensten att gifva en kommande forskare en ledtråd, hvilken i

10

20

30

40

50